

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Ректор Донецького
національного університету
імені Василя Стуса,
доктор економічних наук, професор,

 Ілля ХАДЖИНОВ

«26» березня 2024 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Щербакової Наталії Володимирівни на тему «Правове забезпечення реорганізації господарських організацій, виконаної в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса і поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право за підсумками міжкафедрального фахового семінару на базі юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (25.03.2024 року)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок з науковою тематикою Донецького національного університету імені Василя Стуса

Тему дисертації Щербакової Н. В. затверджено засіданні вченої ради Донецького національного університету (тема: «Правове забезпечення реорганізації господарських організацій», протокол № 4 від 29 жовтня 2021 року).

Прагнення суб'єктів господарювання, зокрема господарських організацій, до зміцнення своїх позицій на відповідному ринку зумовлюється багатьма чинниками: макроекономічними процесами, глобалізацією, мінливим конкурентним середовищем, інвестиційним кліматом, тощо. Для більшості суб'єктів господарювання застосування процедури реорганізації є стратегічним, а інколи єдиним та виваженим кроком задля збереження суб'єкта, подальшого та ефективного здійснення господарської діяльності. Запровадження реорганізаційних процедур суб'єктом господарювання сприяє зміцненню позицій на відповідному ринку, поглибленню та розширенню спеціалізації виробництва або його диверсифікації, зниженню виробничих витрат, а отже, ефективність проведення таких процесів залежить від належного правового регулювання відносин, що складаються у цій сфері.

При цьому ефективність здійснення процедури реорганізації в значній мірі залежить від належного правового регулювання відносин, які виникають в цій сфері, оскільки неадекватне відображення в праві економічних інтересів господарських

організацій, які опосередковуються відповідними реорганізаційними процедурами, в подальшому можуть призвести до негативних наслідків фінансового характеру, зниження конкурентної та інвестиційної привабливості тощо. Зрештою, розвиток таких процесів безпосередньо впливає на стан господарського правопорядку в країні.

На законодавчому рівні процедура реорганізації господарських організацій та окремих її форм частково врегульована для деяких видів господарських організацій, переважно таких господарських товариств, як акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, тоді як для решти господарських організацій – законодавче регулювання відповідних відносин має непослідовний та фрагментарний характер, характеризується наявністю застарілих, декларативних положень, які не забезпечені механізмом реалізації, а також суперечностей і прогалин. Потребують подальшого опрацювання питання охоронного механізму правового забезпечення реорганізації господарських організацій, зокрема проблеми захисту прав та законних інтересів учасників (акціонерів), кредиторів, держави (антимонопольних органів, податкових органів, тощо). Крім того, Положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині положень про компанії та корпоративне управління зумовлює приведення законодавчого регулювання діяльності корпорацій, зокрема процесів реорганізації господарських організацій, на національному рівні до європейських вимог та стандартів шляхом поступового зближення з правилами і рекомендаціями ЄС. Зазначені проблеми актуалізують питання удосконалення правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

На доктринальному рівні окремі питання правового регулювання реорганізації юридичних осіб та її форм досліджували у різні часи представники переважно науки господарського та цивільного права, зокрема: О. А. Беянович, В. В. Васильєва, О. М. Вінник, О. В. Гарагонич, С. В. Дяченко, А. П. Єфименко, Д. В. Жеков, Ю. М. Жорнокуй, В. В. Забровський, О. М. Зубатенко, О. Р. Кібенко, Є. П. Коломієць-Людвіг, В. М. Кравчук, І. М. Кучеренко, В. В. Луць, В. В. Рябота, В. М. Саветчук, Л. В. Сіщук, А. В. Смітюх, І. В. Спасибо-Фатєєва, О. М. Стратюк, Н. І. Шевченко, Ю. М. Юркевич та ін. Їхні дослідження були присвячені аналізу широкого кола питань правового регулювання припинення юридичних осіб шляхом реорганізації, що сформувало в юридичній науці загальне уявлення про поняття, ознаки, окремі форми та етапи процедури реорганізації юридичних осіб та їх окремих організаційно-правових форм. Водночас наукові напрацювання зазначених фахівців торкаються лише частини питань, які вимагають вирішення в контексті правового забезпечення реорганізації господарських організацій в сучасних умовах. Наразі відсутнє комплексне дослідження, цілком присвячене всім аспектам процедури реорганізації господарських організацій. Зокрема, потребують ґрунтовної розробки теоретико-правові засади правового забезпечення реорганізації господарських організацій, дослідження реорганізації як правового засобу формування та зміни правового статусу господарських організацій, місця відповідних правових норм в системі національного права, види та форми реорганізації господарських організацій з урахуванням досвіду зарубіжних країн та євроінтеграційних процесів; послідовність проведення процедури реорганізації та її етапів; охоронний механізм правового забезпечення реорганізації господарських організацій. Концептуальна розробка саме господарсько-правового напрямку дослідження зазначеної проблематики об'єктивно

зумовлена економіко-правовою сутністю відносин реорганізації господарських організацій та відповідно господарсько-правовим характером відносин, які складаються у цій сфері.

Вищевикладене вказує на актуальність обраної теми та доцільність дослідження правового забезпечення реорганізації господарських організацій, що і обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконувалась згідно з планом науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України в рамках тем: «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (державний реєстраційний номер 0112U002868), «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державний реєстраційний номер 0118U003140), теми кафедри цивільного права і процесу: «Охорона і захист майнових та особистих немайнових прав в сучасних умовах державотворення» (державний реєстраційний номер 0122U002491), в межах яких авторкою проведено дослідження та запропоновано шляхи удосконалення правового забезпечення реорганізації господарських організацій.

Особистий внесок дисертанта

Щербакова Н. В. самостійно проаналізувала вітчизняні і зарубіжні наукові та нормативно-правові джерела, судову практику. Наукові результати дисертаційної роботи отримані авторкою особисто. Особистий внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві, вказано у списку праць, опублікованих за темою дисертації. Подана дисертація є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачкою самостійно, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у галузі науки господарського права, які мають практичну та теоретичну цінність, та підтверджуються документами, що засвідчують проведення здобувачкою досліджень. Висновки, які сформульовані в дисертації, ґрунтуються на матеріалах, зібраних і проаналізованих дисертанткою особисто.

Особистий внесок дисертантки також полягає обґрунтуванні нових концептуальних підходів щодо правового забезпечення реорганізації господарських організацій, реорганізаційних правовідносин, їх господарсько-правової природи, теоретичних положень щодо класифікації реорганізації господарських організацій, реорганізаційних договорів та їх видів, охоронного механізму правового забезпечення реорганізації господарських організацій та пропозицій щодо модернізації господарського та корпоративного законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів України.

Ступінь новизни наукових результатів

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше в національній доктрині господарського права розроблено концептуальні

положення, які спрямовані на розв'язання важливої теоретичної та практичної проблеми щодо правового забезпечення реорганізації господарських організацій, сформульовано пропозиції з удосконалення господарського та корпоративного законодавства в умовах євроінтеграційних процесів України.

Наукова новизна дисертаційного дослідження конкретизується в науково-теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, найважливішими з яких є наступні.

Уперше:

- обґрунтовано, що реорганізація є правовим засобом формування та зміни правового статусу господарських організацій, який встановлюється державою та спрямований на забезпечення розв'язання економічних та правових завдань діяльності господарської організації з метою її збереження, зміцнення позиції на ринку, поглиблення та розширення спеціалізації виробництва, зниження виробничих витрат;

- визначено реорганізаційні правовідносини як врегульовані нормами права суспільні відносини, які за галузевою приналежністю відносяться до господарських, є різновидом організаційно-господарських відносин; виникають в сфері господарювання щодо організації (в тому числі й управління) та безперервного здійснення господарської діяльності; характеризуються особливим суб'єктним складом – господарські організації; поєднанням організаційного та майнового елементів; відображенням приватних та публічних інтересів (їх збалансування), значним ступенем регулювання як з боку держави, так і з боку суб'єктів цих відносин;

- аргументовано, що норми, які регулюють відносини реорганізації господарських організацій, становлять правовий інститут господарського права, який належить до підгалузі «Суб'єкти господарювання», представлений у вигляді складної структури (загальних норм ЦК України; спеціальних норм ГК України та окремих законів) та має бути консолідовано закріплений в спеціальному законі про реорганізацію господарських організацій, як можливості цілісного регулювання реорганізаційних правовідносин;

- доводиться встановлення та запровадження в законодавстві складних реорганізаційних форм шляхом виокремлення трьох різновидів: (1) подвійна (складна) реорганізація; (2) змішана реорганізація; (3) комбінаторна реорганізація;

- обґрунтовано значення процедури *due diligence* («дью ділідженс») як ефективного економіко-правового інструменту, котрий має бути складовою частиною підготовчого етапу процедури реорганізації господарських організацій, та включати реалізацію сукупності інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на проведення комплексного і глибокого аналізу та належної перевірки й оцінки всіх аспектів фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкта (організаційних, правових, фінансових, маркетингових, податкових, ринкових, технологічних) та економічної доцільності запланованої процедури реорганізації;

- визначено поняття реорганізаційний договір як договір, який спрямований на забезпечення проведення процедури реорганізації у формі злиття/приєднання шляхом узгоджених дій суб'єктів (господарських організацій) щодо передачі майна, майнових прав та обов'язків від правопередників до правонаступника чи на

забезпечення проведення поділу/виділу/перетворення шляхом узгоджених дій учасників (акціонерів, членів) щодо передачі частини майна, майнових прав та обов'язків від правопередника до правонаступника/ правонаступників на підставі універсального правонаступництва; доведено, що реорганізаційні договори формують самостійну групу господарських договорів організаційно-господарського характеру, до яких в залежності від форм реорганізації відносяться такі види договорів: договір про злиття/приєднання, договір про поділ/виділ, договір про перетворення;

- обґрунтовано доцільність закріплення в законодавстві положень щодо визнання процедури реорганізації недійсною, а саме: (1) вичерпного переліку правових наслідків визнання процедури реорганізації недійсною; (2) базового принципу застосування правових наслідків визнання реорганізації недійсною – зцілення (збереження) господарської організації, що реорганізуються, у разі наявності неістотних недоліків або таких, що можуть бути виправленими у відповідно надані судом строки; (3) додаткового принципу: міра відповідальності (впливу) за порушення під час реорганізації має бути пропорційною та адекватною правам та цінностям, які підлягають захисту; (4) положення, що визнання реорганізації недійсною не є підставою для визнання недійсними зобов'язань, які виникли у господарської організації після закінчення процесу реорганізації, та запровадження солідарної відповідальності всіх господарських організацій, котрі брали участь у реорганізації, за такими зобов'язаннями.

Удосконалено положення щодо:

- процедури реорганізації господарських організацій на різних стадіях існування реорганізаційних правовідносин шляхом виокремлення *етапів реорганізації*, які мають юридичне значення та складаються із послідовної сукупності юридичних фактів: (1) виникнення реорганізаційних правовідносин (легалізаційна стадія); (2) реалізація реорганізаційних правовідносин (стадія реалізації); (3) припинення реорганізаційних правовідносин (завершальна стадія);

- понятійного апарату законодавства про договори у сфері реорганізації з обґрунтуванням доцільності його уніфікації і адекватного змістовного відображення, а саме: в Законі України «Про АТ» правові конструкції «проект умов злиття, приєднання», «проект умов поділу, виділу» та «проект умов перетворення» замінити на «договір про злиття/приєднання», «договір про поділ/виділ» та «договір про перетворення», відповідно; в Законі України «Про ТОВ та ТДВ» «договір про припинення товариства» – на «договір про злиття/приєднання», «договір про поділ/виділ», «договір про перетворення»;

- підстав класифікації видів реорганізації господарських організацій шляхом виокремлення критеріїв: (1) кількість одночасно використаних форм реорганізації – подвійна (складна) та одинична реорганізація; (2) кількість одночасно використаних організаційно-правових форм господарських організацій в межах однієї форми реорганізації – змішана та однорідна реорганізація; (3) одночасне застосування різних форм реорганізації та різних організаційно-правових форм господарських організацій в межах однієї процедури реорганізації – комбінаторна та проста реорганізація;

- етапів процедури реорганізації АТ шляхом запровадження: (1) для всіх форм реорганізації у разі наявності податкового боргу при реорганізації АТ – обов'язку

узгодження плану реорганізації з податковими органами; (2) для злиття та приєднання при наявності перевищення зазначених Законом України «Про захист економічної конкуренції» порогових меж (показників концентрації) – попереднє одержання дозволу АМКУ чи адміністративної колегії АМКУ з доповненням відповідних статей Закону України «Про АТ» (ст. ст. ст. 118, 120, 126, 128, 134);

- захисту прав акціонерів у процесі перетворення АТ шляхом надання акціонерам права на ознайомлення із відповідними документами щодо перетворення до проведення загальних зборів, на яких такі документи затверджуватимуться – із доповненням новою ст. 133¹ «Права акціонерів у процесі перетворення АТ» Закону України «Про АТ»;

- захисту прав та законних інтересів кредиторів під час поділу господарських організацій шляхом запровадження комбінованої системи такого захисту, яка має передбачати право кредиторів вимагати застосування видів забезпечення виконання зобов'язань (шляхом укладання договорів поруки, гарантії, застави) та встановлення солідарної відповідальності товариства- правонаступника (товариств- правонаступників) за зобов'язаннями поділеного товариства за умови, якщо задоволення вимог кредиторів знаходиться під загрозою невиконання;

- оспорювання змісту документів, які приймаються та затверджуються на кожному із етапів процедури реорганізації господарської організації (умов злиття/приєднання, умов поділу/виділу; даних річної фінансової звітності, щорічних звітів товариства, проміжної фінансової звітності, звітів наглядової ради або ради директорів товариства, тощо) з пропозицією визнавати такі документи недійсними у такий же спосіб як і визнання рішення загальних зборів учасників (акціонерів) недійсним під час реорганізації господарських організацій;

- оспорювання змісту передавального акту та розподільчого балансу як документів бухгалтерської звітності з уточненням, що вони є невід'ємною частиною рішення загальних зборів учасників (акціонерів), тому визнаються недійсними як частина рішення загальних зборів в порядку встановленому для визнання недійсними рішення загальних зборів учасників (акціонерів) про реорганізацію.

Дістало подальшого розвитку положення щодо:

- поняття «реорганізація» з обґрунтуванням його багатоаспектного значення: як правового засобу, правовідношення, правового інституту, юридичного складу, що опосередковує перехід прав та обов'язків (універсальне правонаступництво), спосіб створення господарських організацій, спосіб припинення господарських організацій;

- передумов реорганізації, які охарактеризовані як економіко-правові, що становлять складний комплекс взаємопов'язаних економічних та правових умов (підстав) зовнішнього і внутрішнього походження, наявність яких спрямовує суб'єкта господарювання обирати реорганізацію як дієвий правовий інструмент задля здійснення ефективної господарської діяльності, мінімізації бізнес-ризиків та негативних правових наслідків;

- співвідношення понять «реінжиніринг», «реструктуризація», «реорганізація», з виокремленням їх *спільної ознаки*: ціль – спрямованість на виконання та здійснення стабілізуючих (оздоровчих) та інвестиційних, стратегічних (захисних) функцій, підвищення ефективності виробництва; збільшення обсягів випуску

конкурентоспроможної продукції та *відмінних ознак*: легітимація, зміст та правові наслідки;

- генези правового регулювання реорганізації з виокремленням семи етапів розвитку законодавства про реорганізацію господарських організацій з огляду на зміст і джерела правового регулювання цих відносин: перший етап (1799-1936 рр.); другий етап (1937-1962 рр.); третій етап (1963-1990 рр.); четвертий етап (1991-2003 рр.); п'ятий етап (2004-2007 рр.); шостий етап (2008-2020 рр.); сьомий етап (2021 р. і по сьогодні); така генеза має значення для визначення напрямів подальшого удосконалення правових норм, котрі наразі, в умовах переходу від транзитивної економіки до ринкових відносин в Україні, носять подекуди хаотичний, фрагментарний, неузгоджений характер, упорядковуються за принципом «кодіфіковані акти (кодекси) – спеціальні акти (закони)»; найбільш перспективним напрямом удосконалення законодавства з питань реорганізації запропоновано інституціональний підхід шляхом прийняття спеціального закону про реорганізацію господарських організацій, де поряд із загальними положеннями про реорганізацію доцільно передбачити спеціальні правила здійснення реорганізації різних організаційно-правових форм;

- видів реорганізації з доповненням таким критерієм як *фактично-юридична підстава, яка закладена в основі виникнення реорганізаційних правовідносин* – реорганізація, котра базується на (1) рішенні учасників або органу господарської організації; (2) судовому рішенні; (3) рішенні відповідних державних органів; (4) нормі закону та має альтернативно-імперативний характер;

- поділу та виділу з доопрацюванням правових засад їх регулювання шляхом запровадження наступних положень з урахуванням законодавства зарубіжних країн та права ЄС: (1) одночасного використання різних форм реорганізації в межах однієї процедури проведення реорганізації господарської організації шляхом введення таких форм-конструкцій як: «*поділ шляхом придбання*» (одночасне використання форм: поділ та приєднання), «*виділ шляхом придбання*» (одночасне використання форм: виділ та приєднання); (2) додаткової форми реорганізації господарських товариств шляхом розукрупнення /дроблення господарської організації (для АТ, ТОВ/ТДВ) – як «*відділення*» (на рівні інших двох форм – поділу та виділу), яка застосовується для створення дочірніх підприємств і полягає в тому, що акції/частки в новому товаристві (при відділенні шляхом заснування) або акції/частки в товаристві- правонаступнику (при відділенні шляхом придбання) надаватимуться не акціонерам/учасникам товариства, що передає частину свого майна, а самому товариству;

- поняття поділу шляхом виокремлення його різновиду («*поділ шляхом придбання*»), під яким слід розуміти припинення існування господарської організації як суб'єкта права та передачу нею двом або більше існуючим господарським організаціям / або одній (чи більше) існуючій та одній (чи більше) знову створеній господарській організації всього свого майна, прав та обов'язків в обмін на забезпечення часток (акцій) у господарській організації, яка отримує майно, учасникам (акціонерам) господарської організації, яка передає майно;

- поняття виділу шляхом виокремлення його різновиду («*виділ шляхом придбання*»), під яким слід розуміти передачу однієї частини або більше частин

майно, прав та обов'язків як сукупності від господарської організації, яка не припиняє свого існування як суб'єкт права, відповідно, до *однієї існуючої господарської організації (або більше) /або до однієї існуючої (або більше) господарської організації та однієї створеної (або більше) господарської організації* в обмін на забезпечення часток (акцій) у господарській організації, яка отримує майно, учасникам (акціонерам) господарської організації, яка передає майно;

- поняття виділу шляхом виокремлення його різновиду – «*відділення*», який може бути проведений двома способами: 1) *відділення шляхом заснування* – передача акції/часток в нове створене товариство; 2) *відділення шляхом придбання* – надання акції/часток в товаристві- правонаступнику самому товариству, а не акціонерам/учасникам товариства, що передає частину свого майна;

- поняття організаційно-правової форми з її розмежуванням на *організаційно-правову форму*, яка стосується *діяльності* (господарювання, господарська діяльність, підприємництво, підприємницька діяльність, некомерційна господарська діяльність) та *організаційно-правову форму*, яка характеризує *суб'єкта права* (суб'єктів господарювання, господарських організацій, підприємств, об'єднань підприємств);

- перетворення господарських організацій шляхом систематизації існуючих реорганізаційних моделей перетворення та узгодження із складними реорганізаційними формами;

- складних реорганізаційних форм шляхом запровадження відповідних обмежень на застосування таких форм у спосіб встановлення заборон на участь господарських організацій різних організаційно-правових форм за наявності певних юридичних фактів;

- порядку проведення процедури реорганізації господарських організацій шляхом його конкретизації на різних стадіях розвитку реорганізаційних правовідносин з виокремленням обов'язкових та додаткових (факультативних) етапів в залежності від: суб'єктного складу (АТ), форми реорганізації (злиття, приєднання), існування умов (визнання реорганізації шляхом злиття/приєднання концентрацією та/або наявність податкового боргу при реорганізації юридичної особи);

- процедур дью ділідженс та комплаєнс з виокремленням їх загальних та відмінних ознак;

- конвертації акцій (часток, паїв) шляхом конкретизації її засад (умов), заборон проведення конвертації акцій (часток, паїв) в реорганізаційних правовідносинах за участі господарських товариств та виробничих кооперативів;

- позовної давності щодо оспорування рішень загальних зборів учасників про реорганізацію шляхом обґрунтування доцільності встановлення більш скороченого терміну – в три місяці з моменту після внесення в ЄДР юридичних осіб запису про початок процедури реорганізації, якщо інший строк не встановлений законом (крім АТ, де законом встановлено строк в шість місяців, враховуючи їх складну правову конструкцію);

- спеціальних корпоративно-правових способів захисту прав учасників (акціонерів) під час реорганізації господарських організацій шляхом їх поділу в залежності від форм захисту (юрисдикційна (виключно судова) та неюрисдикційна (самозахист)); у межах судової форми захисту виділено спеціальні корпоративно-правові способами захисту є: а) визнання недійсним рішення загальних зборів

учасників (акціонерів) про реорганізацію господарських організацій (в одній із форм); б) визнання недійсними умов злиття/приєднання, поділу/виділу (умови щодо розрахунку коефіцієнту, порядку конвертації акцій, співвідношення кількості акції); положень змісту річної фінансової звітності та щорічних звітів товариства; положень змісту звітів наглядової ради або ради директорів товариства, положень змісту експертного звіту; в) зобов'язання господарською організацією вчинити певні дії із надання інформації; г) визнання емісії цінних паперів недобросовісною та недійсною; д) скасування процедури реорганізації (в одній із форм). В межах несудової форми захисту застосовується такий спеціальний спосіб захисту у вигляді самозахисту корпоративних прав шляхом пред'явлення вимоги про викуп товариством належних акціонерів акцій (характерно для АТ);

- розмежування понять «оспорювання реорганізації», «оскарження рішення загальних зборів про реорганізацію», «скасування реорганізації», «визнання процедури реорганізації недійсною» з обґрунтуванням, що оспорювання реорганізації – це *процес*, відповідний стан (в якому знаходяться суб'єкти реорганізаційних правовідносин та має місце наявність спору щодо законності проведеної реорганізації), *зовнішньою складовою якого* виступають процедурні заходи (оскарження рішення загальних зборів про реорганізацію, скасування реорганізації), а *внутрішньою складовою* – змістовне (матеріальне) наповнення і як належний та ефективний засіб правового захисту – визнання процедури реорганізації недійсною;

- оспорювання процедури реорганізації господарських організацій, яка проведена із порушеннями закону, шляхом конкретизації актів-документів, які опосередковують проведення реорганізації, й тягнуть відповідні правові наслідки та підлягають визнанню недійсними; суб'єктів, хто має право на подачу позову про визнання недійсними реорганізаційних договорів (умов злиття/приєднання; умов поділу/виділу; умов перетворення);

- підстав визнання процедури реорганізації недійсною шляхом віднесення до них: визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) про реорганізацію; визнання недійсними умов злиття/приєднання або умов поділу/виділу, умов перетворення; визнання недійсними відомостей щодо передачі прав та обов'язків, майна, які містяться в передавальному акті, та відомостей щодо розподілу прав та обов'язків, майна, які містяться в розподільчому балансі (визнаються недійсними як частина рішення загальних зборів учасників (акціонерів) про реорганізацію); визнання недійсними актів державних органів, які задіяні в процедурі реорганізації (органів НКЦПФР України, органів державної реєстрації юридичних та фізичних осіб-підприємців);

- визнання недійсним рішення загальних зборів учасників (акціонерів) або відповідного вищого органу управління про реорганізацію шляхом конкретизації його підстав: (1) зміст рішення істотно суперечить інтересам господарської організації, щодо якої прийнято рішення про реорганізацію, та/або порушує законні права та охоронювані законом інтереси її учасників; та/або суперечить закону, статуту або установчому договору, іншим актам господарського законодавства, а також інтересам держави і суспільства; (2) процедуру скликання та проведення загальних зборів учасників здійснено із порушеннями;

- правових наслідків визнання процедури реорганізації недійсною шляхом обґрунтування видів таких наслідків в залежності від ступеню порушення та можливості усунення недоліків: (1) якщо недоліки реорганізації є істотними (грубими) та такими, які неможливо усунути та виправити – повернення суб'єктів реорганізації (господарських організацій, які реорганізуються) в первинне попереднє майнове та організаційне становище; (2) якщо недоліки реорганізації є неістотними та такими, що можуть бути виправленими – без повернення суб'єктів реорганізації в первинне положення, усунення недоліків протягом строку, встановленого судом, та відшкодування збитків особі, чії права та законні інтереси були порушені проведенням такої реорганізації.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які використовуються у юридичній науці.

Діалектичний метод взято за основу всього дослідження, що надало змогу розкрити реорганізацію як складне економіко-правове явище з обґрунтуванням його багатоаспектного значення (як правового засобу, правовідношення, правового інституту, юридичного складу, способу створення, способу припинення), зв'язок з іншими правовими явищами (підрозділ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 3.1).

Формально-логічний метод використано для дослідження поняття реорганізації господарських організацій, його форм, опрацювання понятійного апарату, аналізу нормативно-правових актів, якими регулюється процедура проведення реорганізації господарських організацій та окремих її етапів (підрозділи 1.2, 2.2 (пункти 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4), 3.1, 3.2, 3.3, 3.4).

Аналіз проведення процедур реорганізації, зокрема шляхом застосування форм укрупнення господарських організацій та його відповідне законодавче регулювання здійснювалось за допомогою методів спостереження й порівняння за різними показниками (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2 (пункти 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4), 3.1, 3.2).

Дослідження класифікації видів та форм реорганізації господарських організацій, виокремлення та угруповання етапів процедури реорганізації господарських організацій на різних стадіях реорганізаційних правовідносин здійснено з використанням системно-структурного методу, методу аналізу і синтезу (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4).

Порівняльно-правовий метод застосовано для виявлення та аналізу підходів правового забезпечення реорганізації господарських організацій та її форм у законодавстві ЄС, національному законодавстві країн-членів ЄС (Бельгії, Німеччини, Франції, Польщі, Латвії, Литви, Естонії, Чехії), Великої Британії, Швейцарії, США, Казахстану, Молдови (підрозділи 1.4, 2.2. (пункти 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4), 3.4, 4.1 (пункти 4.1.1, 4.1.2)).

Формально-юридичний метод, методи індукції і дедукції використано для опрацювання питань захисту прав та законних інтересів учасників (акціонерів), кредиторів, держави під час проведення процедури реорганізації (підрозділ 4.1 (пункти 4.1.1, 4.1.2)).

За допомогою історико-правового методу дослідження проведено становлення та розвиток правового регулювання реорганізації господарських організацій (підрозділ 1.4 (пункт 1.4.1)). Напрями та шляхи удосконалення правового регулювання реорганізації господарських організацій, а також підготовлені пропозиції з питань проведення процедури реорганізації господарських організацій та її форм здійснено завдяки логіко-юридичного методу (підрозділи 1.4 (пункт 1.4.2), 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2).

Теоретичну основу дослідження, крім робіт вищезазначених авторів, становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних юристів та економістів, які досліджували питання предмету і методу господарського права, господарських правовідносин, засобів господарсько-правового регулювання, господарсько-правового механізму, правового статусу господарських організацій під час проведення процедури реорганізації в різних формах, зокрема таких як: М. Д. Балджи, Дітер Бейнерт, А. Г. Бобкова, Уоррен Баффет, О. П. Віхров, Вільям Дж. Веселі, Патрік А. Гоган, Н. В. Доброва, Л. М. Дорошенко, М. Дженсен, А. О. Єпіфінов, З. Б. Живко, В. В. Зелдіс, Д. В. Задихайло, Г. Л. Знаменський, В. А. Карпов, І. Ф. Коваль, В. О. Коверзнев, Г. О. Козаченко, О. В. Кологойда, О. В. Коломійцева, С. В. Корягіна, І. О. Кузнєцова, Л. О. Лігоненко, І. В. Лукач, В. К. Мамутов, В. С. Мілаш, Л. В. Нечипорук, Г. В. Пронська, О. П. Подцерковний, Я. Я. Пушак, В. В. Рєзнікова, Р. Ролл, О. О. Терещенко, В. Ю. Уркевич, В. А. Устименко, Бренда Ханніган, В. С. Щербина, І. Г. Яненкова, О. Г. Янковий та багато інших.

Емпіричну основу склали нормативно-правові акти України та інших країн, правові акти Європейського Союзу, практика застосування законодавчих актів, статистичні дані, матеріали судової практики, органів Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ) та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР).

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Щербакової Н. В., підтверджується їхньою апробацією у вигляді публікацій у наукових фахових виданнях, у тому числі у виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази Scopus, Web of Science, обговоренням на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах.

Дисертація виконана Щербаковою Н. В. самостійно. Їй належить ідея роботи, постановка мети і завдань, вибір методів дослідження, результати наукових узагальнень і обґрунтування.

Використання в докторській дисертації, наукових публікаціях, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації, наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів супроводжується обов'язковим посиланням на автора та/або на джерело опублікування.

Дисертація містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у галузі господарського права, що розв'язують важливу наукову проблему, яка полягає у розробленні нових концептуальних підходів щодо правового забезпечення реорганізації господарських організацій, реорганізаційних правовідносин, їх господарсько-правової природи, теоретичних положень щодо класифікації реорганізації господарських організацій, реорганізаційних договорів та їх видів, охоронного механізму правового забезпечення реорганізації господарських

організацій та пропозицій щодо модернізації господарського та корпоративного законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів України. Робота характеризується єдністю змісту та відповідає принципам академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Щербакової Н. В. відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. Наукові положення і результати, які виносилися на захист у кандидатській дисертації не виносяться на захист у докторській дисертації дисертантки. У публікаціях Щербакової Н. В., що подані у достатній кількості, й рефераті відбиті основні положення дисертації. Дисертантка показала себе фахівцем з високою кваліфікацією, який спроможний досягти поставленої мети, творчо і на високому рівні вирішувати поставлені завдання дослідження.

Практичне значення одержаних результатів дослідження, їх впровадження та апробація

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що викладені у роботі положення формують цілісне уявлення про господарське-правове забезпечення реорганізації господарських організацій та можуть скласти підґрунтя для подальших досліджень питань створення та припинення господарських організацій, зміни їх правового статусу. Окремі висновки та пропозиції можуть бути використані у науково-дослідній діяльності, навчальному процесі при викладанні дисциплін, підготовці підручників, навчальних посібників, у законотворчій діяльності та у сфері правозастосування.

Висновки і пропозиції, розроблені у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані в нормотворчій діяльності, зокрема, з удосконалення норм ГК України та ЦК України, Законів України «Про акціонерні товариства», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» тощо.

Окремі результати дослідження представлені у вигляді пропозицій з удосконалення норм чинного законодавства, зокрема проєкт Закону України «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів щодо реорганізації господарських організацій» (Додаток А) та проєкт Закону України «Про реорганізацію господарських організацій» (Додаток Б).

Положення дисертації використовувались у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Здійснення та захист цивільних прав та інтересів», «Корпоративне право» здобувачам спеціальності «Право» у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Основні положення та висновки дисертації Щербакової Наталії Володимирівни у 58 публікаціях, а саме: опубліковано двадцять шість наукових статей, з яких двадцять три статті – у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, три наукові публікації – в наукових періодичних виданнях інших держав (які включено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus /Web of Science); три розділи у колективних монографіях; двадцять шість тез доповідей на

науково-практичних конференціях та три праці (науково-практичний коментар, підручник, посібник), які додатково відображають наукові результати дисертації:

Монографії (розділи у колективних монографіях)

1. Щербакова Н. В. Реорганізація господарських організацій. *Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України*: колективна монографія / [А. Г. Бобкова та ін.; за наук.ред. А. Г. Бобкової та А. М. Захарченка]; Донец. нац. ун-т. Донецьк : ДонНУ, Юго-Восток, 2013. С. 111-125.
2. Щербакова Н. В. Захист законних прав та інтересів під час реорганізації господарських товариств. *Захист прав та інтересів учасників майнових відносин: питання теорії і практики*: колективна монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доцента І. Ф. Коваль. Вінниця : ТВОРИ, 2020. С. 116-140.
3. Shcherbakova Nataliia. The main directions in the sustainable development of legal regulation of reorganization in Ukraine. *Law and Sustainability: Perspectives for Lithuania and beyond*. Krakow: Mykolas Romeris University, 2023. P. 225-240. DOI: <https://doi.org/10.12797/9788381388405>.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Щербакова Н. В. Правовая природа реорганизации хозяйственных обществ. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 11. С. 76-81.
2. Щербакова Н. В. Компетенция органов Государственной комиссии по ценным бумагам и фондовому рынку по вопросам реорганизации акционерных обществ. Город, регион, государство: проблемы распределения полномочий: Сб. науч. тр. /НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2007. С. 263-267.
3. Щербакова Н. В. Загальна характеристика правових засобів регулювання злиття та приєднання господарських товариств. *Правничий часопис Донецького національного університету*. 2007. № 2 (18). С. 73-78.
4. Щербакова Н. В. Захист законних прав та інтересів кредиторів під час реорганізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 60-64.
5. Щербакова Н. В. Оспорювання правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість, в акціонерному товаристві. *Правничий часопис Донецького національного університету*. 2011. № 2 (26). С. 78-82.
6. Щербакова Н. В., Ширніна А. Е. Правовая характеристика процентов за грошовими зобов'язаннями. *Правничий часопис Донецького національного університету*. 2014. № 1/2. С. 86-91 (*Особистий внесок: досліджено питання правової природи процентів річних та доведено, що проценти річних є способом захисту майнового права та інтересу кредитора, в тому числі в процедурі проведення реорганізації окремих суб'єктів господарювання*).
7. Щербакова Н. В. Напрями удосконалення законодавства з питань складної реорганізації юридичних осіб. *Правничий часопис Донецького національного університету*. 2015. № 1/2. С. 75-83.

8. Щербакова Н. В., Коваль І. Ф. Щодо застосування поняття організаційно-правова форма в Господарському кодексі України. *Форум права*. 2015. № 3. С. 107-112 (*Особистий внесок: досліджено окремі проблемні питання застосування поняття «організаційно-правова форма» в Господарському кодексі України; виокремлено майнові та організаційні ознаки, які характеризують організаційно-правову форму господарської організації*).

9. Щербакова Н. В. Питання змісту корпоративного договору. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2018. № 8. С. 123-132.

10. Щербакова Н. В. Сучасний стан наукової думки щодо суб'єктів корпоративного права. *Актуальні питання вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 38-41. DOI: <https://doi.org/1015421/391990>.

11. Щербакова Н. В. Корпоративні способи захисту прав учасників під час реорганізації господарських товариств. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2019. № 10. С. 114-123.

12. Щербакова Н. В. Теоретико-правові питання захисту прав учасників під час реорганізації господарських товариств. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2020. № 3 (70). Том 31. С. 80-86. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.3/14>.

13. Щербакова Н. В., Коваль І. Ф. Особливості участі закладів вищої освіти у заснуванні суб'єктів інноваційної діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 79-85. (*Особистий внесок: досліджено окремі питання участі закладів вищої освіти у створенні суб'єктів інноваційної діяльності шляхом заснування та реорганізації*). DOI: <https://doi.org/1032849/2663-5313/2020.5.13>.

14. Щербакова Н. В., Коваль І. Ф. Теоретико-правові аспекти захисту прав та інтересів позикодавців у кредитних зобов'язаннях. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4 (302). С. 29-36. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.4.05> (*Особистий внесок: обґрунтовано особливості захисту прав та законних інтересів кредиторів, в тому числі щодо визначення загального об'єму майна, прав та обов'язків, майнової складової суб'єкта господарювання*).

15. Щербакова Н. В. Реорганізація як економіко-правове явище в господарському праві. *Право України*. 2021. № 4. С. 144-167. DOI: <https://doi.org/10.333498/loiu-2021-04-144>.

16. Щербакова Н. В. Правові засади конвертації акцій (часток) у реорганізаційних відносинах за участі господарських товариств. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського*. Серія «Юридичні науки». 2021. № 6. Том 32 (71). С. 31-37. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.6/04>.

17. Щербакова Н. В. Складні реорганізаційні конструкції must have у законодавстві України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 175-179. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/42>.

18. Щербакова Н. В. Реорганізація господарських організацій як правовий інститут господарського права. *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*. 2022. № 1 (23). С. 4-14. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.276366>.

19. Щербакова Н. В. Правова природа реорганізаційних договорів при злитті/приєднанні господарських товариств, що належать до об'єднання капіталів. *Право України*. 2022. № 4. С. 47-66. DOI: <https://doi.org/10.33498/loiui-2022-04-047>.

20. Щербакова Н. В. Економіко-правові передумови реорганізації господарських організацій. *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*. 2022. № 4 (22). С. 33-45. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.272177>.

21. Щербакова Н. В. Реорганізація як правовий засіб формування та зміни правового статусу господарських організацій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 212-218. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/47>.

22. Щербакова Н. В. Порівняльно-правовий аналіз процесів злиття та приєднання господарських організацій в національному та зарубіжному законодавстві (ЄС, Великої Британії, США). *Journal "ScienceRise: Juridical Science"*. 2023. № 2 (24). С. 55-71. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2023.283562>.

23. Щербакова Н. В., Носач О. Л. Питання підвищення ефективності антикорупційних програм міжнародних компаній в Україні. *Європейські перспективи*. 2023. № 4. С. 126-136. DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2023.4.20> (Особистий внесок: виокремлено заходи щодо підвищення ефективності комплаєнс програм міжнародних компаній в Україні та надано конкретні практичні рекомендації щодо впровадження антикорупційних програм під час здійснення господарської діяльності національних суб'єктів господарювання).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

1. Mytnyk A., Latysheva V., Vasechko L., Shcherbakova N., Serohina N. Food Safety Control as a Guarantee of Consumer Protection: Institutional Component. *Journal of Environmental Management and Tourism*, [S.I.], v. 13, n. 1, p. 162-173, mar. 2022. (Scopus). URL: [https://doi.org/10.14505/jemt.v13.1\(57\).15](https://doi.org/10.14505/jemt.v13.1(57).15) (Особистий внесок: досліджено питання впливу міжнародних стандартів та стандартів ЄС на здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання в сфері продовольчої безпеки та захисту споживачів) (Третій квартал, Q3).

2. Kopeltsiv-Levytska Y., Andrusiv U., Syiploki M., Shcherbakova N., Mykolaiets V. Consequences of failure to comply with civil legal obligations during the war. *Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. № 2. (12). P. 96-99. (Web of Science). WOS:000830963300017. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120228/papers/A_17.pdf (Особистий внесок: досліджено проблемні аспекти правових наслідків невиконання договірних зобов'язань під час війни в контексті звільнення від відповідальності суб'єктів господарювання через обставини непереборної сили, що встановлюється Торгово-промисловою палатою України).

3. Morska N., Fedorenko O., Davydova O., Andreev V., Bohatytyova G., Shcherbakova N. Information technologies in teaching: the basis of students' knowledge. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. No. 2 (February). P. 44-53. (Web of Science). WOS: 000631953700005. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.2.6> (Особистий внесок: застосовано в межах методології дослідження системний підхід щодо визначення інформації (використання категорій: «структура», «рівень», «частина-ціле», «внутрішнє-

зовнішнє», «причино-наслідкові зв'язки», «відносини підпорядкування») з позиції системного аналізу).

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Щербакова Н. В. Развитие законодательства о реорганизации акционерных обществ. *Розвиток цивільного законодавства: пост кодифікаційний період*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 175-річчю Київського національного університету імені Тараса Шевченка. К. : Освіта, 2010. С. 257-258.

2. Щербакова Н. В. Право участника на обжалование решения общего собрания о реорганизации. *Охорона корпоративних прав*: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (проведеного Лабораторією з вивчення проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника 1-2 жовтня 2010 року). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет Імені Василя Стефаника, 2011. С. 146-152.

3. Щербакова Н. В. Щодо спрощення процедури припинення суб'єктів господарювання: новітні реалії законодавства. *Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Десяті осінні юридичні читання»*. Хмельницький : Вид-во Хмельницького університету управління та права, 2011. С. 452-454.

4. Щербакова Н. В. Передаточный акт (разделительный баланс) при реорганизации хозяйственных обществ. *Правове регулювання ринків капіталів, товарів, праці* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правове регулювання ринків капіталів, товарів, праці» (м. Донецьк, 9 грудня 2011 р.) /Ред. кол. О. С. Янкова, Л. П. Амелічева, І. Ф. Коваль. Донецьк : ДонНУ, 2011. С. 111-114.

5. Щербакова Н. В. Деякі аспекти спадкування корпоративних прав в товаристві з обмеженою відповідальністю. *Нові завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 6-7 лютого 2015 р. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2015. С. 113-118.

6. Щербакова Н. В. Сучасний стан наукової думки щодо суб'єктів корпоративного права. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства України*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К. : Вид-во Ліра-К, 2015. С. 237-242.

7. Щербакова Н. В. Деякі аспекти удосконалення правового становища товариств з обмеженою відповідальністю. *Суб'єкти господарського права*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 5 грудня 2016 року /[відп. за вип.: д.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу Т. О. Мацелик, к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права та процесу Л. В. Мілімко]. Ірпінь, УДФС України, 2016. 276 с. С. 243-246.

8. Щербакова Н. В. Система корпоративного екологічного управління. Перша міжнародна науково-практична конференція «Екологія Донбасу: уроки історії та виклики сьогодення», збірник тез доповідей Першої міжнародної науково-практичної

конференції «Екологія Донбасу» : уроки історії та виклики сьогодення», 10-11 жовтня 2017 р./ДонНУ імені Василя Стуса; редколегія Ю. О. Моїсєєв (відп.ред.) [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 206 с. С. 161-165.

9. Щербакова Н. В. Визначення ознак договорів про злиття (приєднання) господарських товариств. *Юридична наука і освіта у сучасних умовах: стан і перспективи розвитку* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю юридичного факультету Донецького національного університету Василя Стуса (18 травня 2018 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. С. 72-77.

10. Щербакова Н. В. Корпоративний договір – новела законодавства у механізмі корпоративного управління. *Восьмі юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) /упоряд. і відповід. ред. І.С. Канзафарова; Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечнікова. Одеса : Астропринт, 2018. С. 46-51.

11. Щербакова Н. В. Питання змісту корпоративного договору. *Корпоративне право України та країн Європейського Союзу: новели законодавства* : Збірник наукових праць за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ : НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака, 2018. С. 185-189.

12. Щербакова Н. В. Питання відповідальності за порушення корпоративного договору. *Дев'ять юридичних диспутів з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 травня 2019 р.) /упоряд. і відповід. ред. І. С. Канзафарова; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечнікова. Одеса : Астропринт, 2019. С. 301-307.

13. Щербакова Н. В. Деякі аспекти захисту законних прав та інтересів учасників під час реорганізації господарських товариств. *Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу* : Збірник наукових праць за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 вересня 2019 р.). Івано-Франківськ, 2019. С. 278-283.

14. Щербакова Н. В. Видова диференціація корпоративних договорів. *Договір як універсальна форма правового регулювання* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ 20 березня 2020 р.). Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. С. 96-100.

15. Щербакова Н. В., Коваль І. Ф. Участь суб'єктів наукової діяльності в інноваційних процесах. *Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова*. Наук. ред. В. А. Устименко. Київ : НАН України; ДУ «ІСПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2020. С. 76-82. (*Особистий внесок: досліджено питання участі закладів вищої освіти у створенні суб'єктів інноваційної діяльності, в тому числі шляхом проведення реорганізації*).

16. Щербакова Н. В. Щодо запровадження процедури визнання реорганізації акціонерного товариства недійсною. *Законодавство про акціонерні товариства: новації та перспективи* : Збірник наукових праць за матеріалами XVIII Міжнародної

науково-практичної конференції (23 жовтня 2020 року, м. Івано-Франківськ). Івано-Франківськ, 2020. С. 135-140.

17. Щербакова Н. В. Проблеми вдосконалення механізму захисту законних прав та інтересів кредиторів під час реорганізації господарських товариств. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав*: матеріали наук.-практ. конференції, присвяченої пам'яті про. Ч.Н. Азімова (Харків, 16 грудня 2020 р.). Харків, 2020. С. 138-143.

18. Щербакова Н. В., Коваль І. Ф. Захист прав та інтересів позикодавців у кредитних зобов'язаннях за законодавством України. *Nauka i obrazovanje u svetskom informacionom prostoru. Zbornik naučnih radova*. Српска развојна асоцијација, Бачки Петровац., 2021. S. 71-76. (*Особистий внесок: обґрунтовано особливості захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання в кредитних зобов'язаннях*).

19. Щербакова Н. В. Розвиток правового регулювання процесів реорганізації господарських організацій під впливом європейських і міжнародних вимог (стандартів). *Треті наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова* (м. Київ, 20 липня 2021 р.) /наук. ред. В. А. Устименко. Київ-Ірпінь: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2021. С. 285-294.

20. Щербакова Н. В. Встановлення принципів конвертації як умова ефективного захисту корпоративних прав учасників під час реорганізації. *Рекодифікація Цивільного Кодексу України: перспективи правового регулювання корпоративних відносин* : Збірник наукових праць за матеріалами ХІХ Міжнародної науково-практичної конференції (24 вересня 2021 року, м. Івано-Франківськ) /НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2021. С. 157-165.

21. Щербакова Н. В. Питання удосконалення законодавства про реорганізацію юридичних осіб. *Весняні юридичні читання – 2022. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXXI : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Весняні юридичні читання – 2022»*. 28 квітня 2022 р., Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. С.336-340.

22. Щербакова Н. В. Вплив реорганізаційних процесів на економічний правопорядок в Україні. *Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти* : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28 березня 2023 р.). У 2-х томах. Том 1. За заг. ред. Устименка В. А.; ред-упоряд.: Градобоева Є. С., Ілларіонов О. Ю., Санченко А. Є. Київ : ВАІТЕ, 2023. С. 221-230.

23. Щербакова Н. В. Питання оспорювання реорганізації господарських організацій. *Другі наукові читання пам'яті професора Пронської Грацієлли Василівни: Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання правового регулювання*. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (21 квітня, 2023 р., м. Київ) /За заг. ред.: В. В. Поєдинюк. Київ : Вид-во Ліра-К, 2023. С. 165-169.

24. Щербакова Н. В. Реорганізаційні договори при злитті/приєднанні господарських товариств в системі договорів загальноцільового типу. *Договір як*

універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора Володимира Васильовича Луця (1933-2021) (м. Івано-Франківськ, 7 квітня, 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023. С. 137-143.

25. Щербакова Н. В. Класифікація видів реорганізації господарських організацій (нормативна група). *Четверті наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова* (м. Київ-Одеса, 30 червня 2023 р.) /наук. ред. В. А. Устименко. Київ-Одеса : ДУ «ІЕПД імені В. К. Мамутова НАН України», 2023. С. 244-252.

26. Щербакова Н. В. Деякі аспекти захисту законних прав та інтересів кредиторів під час реорганізації господарських товариств. *Здійснення та захист корпоративних прав в Україні: шлях до європейських стандартів*: Збірник наукових праць за матеріалами XXI Міжнародної науково-практичної конференції (6 жовтня 2023 р., м. Івано-Франківськ) /НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук В. А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2023. С. 128-134.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Щербакова Н. В. Юридические лица (Тема 7 §4-6 (реорганизация)). Гражданско-правовой договор (Тема 25). *Гражданское право Украины: курс лекций* / Л.Н. Дорошенко, И.Ф. Коваль, Л.В. Красицкая, Д.Э. Федорчук, Е.С. Янкова. Донецк: Вебер, 2007. 496 с. С. 114-126; С. 474-496.

2. Щербакова Н. В. Гл. 6 (ст.ст. 59-61), гл. 30 (ст.ст. 293-294). *Хозяйственный кодекс Украины: научно-практический комментарий* /Под общ. ред. А. Г. Бобковой. Харьков : Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. С. 198-216; С. 890-900.

3. Щербакова Н. В. Правовий статус господарських товариств (Тема 9). Система господарських договорів (Тема 24). *Господарське право : практикум* / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін., за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. С. 114-126; С. 267-279.

ПОСТАНОВИЛИ:

1. Дисертаційна робота Щербакової Наталії Володимирівни на тему «*Правове забезпечення реорганізації господарських організацій*» відповідає спеціальності 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право – є завершеною, оригінальною науково-дослідною роботою, присвяченою вирішенню наукової проблеми, яка полягає в обґрунтуванні нових концептуальних підходів щодо правового забезпечення реорганізації господарських організацій, реорганізаційних правовідносин, їх господарсько-правової природи, теоретичних положень щодо класифікації реорганізації господарських організацій, реорганізаційних договорів та їх видів, охоронного механізму правового забезпечення реорганізації господарських організацій та пропозицій щодо модернізації господарського та корпоративного

законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів України. Дисертація має теоретичне та практичне значення, відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, встановленим пунктами 7 та 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

2. Опубліковані роботи та реферат відображають основні положення дисертації.

3. Висновок щодо дисертації прийнято і рекомендовано до подання спеціалізованій вченій раді Д 11.051.12 з присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «господарське право; господарсько-процесуальне право» в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса МОН України.

Рецензенти:

професорка кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету
імені Василя Стуса,
докторка юридичних наук, професорка

Олена БЕЛЯНЕВИЧ

завідувачка кафедри господарського та
адміністративного права Донецького
національного університету імені Василя Стуса
докторка юридичних наук, професорка

Юлія ПАВЛЮЧЕНКО

професорка кафедри теорії, історії
держави і права та філософії права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса,
докторка юридичних наук, професорка

Тетяна МИХАЙЛІНА